

تأثیر مسؤلیت اجتماعی شرکت بر ریسک ورشکستگی

سید جمال هاشمی^۱

گروه حسابداری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

دکتر فرزانه حیدرپور^۲

گروه حسابداری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۴ شهریور ۱۳۹۹؛ تاریخ پذیرش: ۲۹ دی ۱۳۹۹)

ورشکستگی مالی کسب و کار، موضوعی مکرر در ادبیات مالی است و توسعه تکنیکها و مدل‌های پیش‌بینی ریسک ورشکستگی مالی، اولویت اهداف تحقیقات مالی است. اهمیت ورشکستگی در آن است که عوارض و آثار منفی آن، تنها دامن‌گیر تاجر یا شرکت ورشکسته نمی‌شود، بلکه بسته به وسعت دامنه فعالیت تاجر یا شرکت تجاری، اشخاص ثالث و طلبکاران و طرفهای معامله با تاجر یا شرکت نیز از آن متضرر می‌شوند و گاه، در صورت گستردگی فعالیت شرکت، به ورشکستگی‌های دیگر و بیکار شدن کارگران و کارمندان آنها نیز می‌انجامد و پیامدهای ناگواری برای اقتصاد کشور به بار می‌آورد. بدین منظور ۱۴۰ شرکت از بین شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار که در بازه زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۷ که اطلاعات لازم برای محاسبه متغیرهای پژوهش را داشته‌اند به‌عنوان نمونه انتخاب گردیدند و به‌منظور آزمون فرضیه پژوهش از مدل رگرسیون چندگانه استفاده گردید. نتایج پژوهش حاضر بیان می‌کند که مسؤلیت اجتماعی شرکتی بر ریسک ورشکستگی تأثیر منفی و معنادار دارد.

واژه‌های کلیدی: مسؤلیت اجتماعی، ریسک ورشکستگی، شرکت‌های فعال در بورس اوراق بهادار.

¹ jamalbm92@gmail.com

² fheidarpoor@yahoo.com

مقدمه

ورشکستگی یکی از بااهمیت‌ترین مسائل در سطح جهان است که اقتصاد همه کشورها را تحت تأثیر خود قرار داده است. هزینه‌های اجتماعی و اقتصادی سنگینی که شرکت‌های ورشکسته به سهامداران خود تحمیل می‌کنند، موجب انگیزش محققان در ارائه روش‌شناسی‌های متعددی برای پیش‌بینی ورشکستگی شده است. از طرفی موضوع و مفهوم مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها در چند سال اخیر با توجه به رشد سازمان‌های غیردولتی، جنبش‌های اعتراضی علیه قدرت شرکت‌ها، افزایش آگاهی اجتماعی، توسعه بازارهای سرمایه و شرکت‌های سهامی عام و رسوایی‌های مالی و اخلاقی شرکت‌های بزرگ تبدیل به نمونه مسلط و غالب در فضای اداره شرکت‌ها شده است. در بازار سرمایه ایران مانند سایر بازارهای سرمایه جهان، شرکت‌های متعددی در حال فعالیت هستند که قاعدتاً عملکرد بعضی شرکت‌ها قوی و عملکرد بعضی از آنها ضعیف است. علاقه‌مندان به سرمایه‌گذاری در بورس اوراق بهادار (چه در سطح خرد و چه در سطح سرمایه‌گذاران نهادی) برای انتخاب شرکت‌های مناسب جهت سرمایه‌گذاری علاوه بر وضعیت جاری شرکت (از لحاظ شاخص‌های مالی و اقتصادی) نیازمند داشتن اطلاعاتی در خصوص آینده نه‌چندان دور این شرکت‌ها نیز می‌باشند؛ چراکه تعداد زیادی از شرکت‌ها هستند که در حال فعالیت بوده و عملکرد مناسبی را نیز نشان می‌دهند، ولیکن چنانچه روال چند سال این شرکت‌ها مورد بررسی قرار گیرد و تخمینی ساده از آینده انجام شود شاید آن شرکت‌ها در دسته شرکت‌هایی قرار گیرند که سلامت مالی نداشته و در آستانه ورشکستگی قرار داشته باشند. از این جهت، صاحبان سرمایه به دنبال ابزار تصمیم‌گیری مناسب هستند. یکی از ابزارهای مناسب جهت ارزیابی وضعیت و سلامت مالی و تصمیم‌گیری ذینفعان شرکت‌ها، مدل‌های پیش‌بینی ریسک ورشکستگی مالی است. پیش‌بینی ورشکستگی می‌تواند اثر مهمی بر تصمیمات مربوط به اعطای تسهیلات و سودآوری بنگاه‌های مالی داشته باشد. به همین دلیل، محققین به طور مستمر نسبت به توسعه مدل‌های پیش‌بینی ریسک ورشکستگی مالی اقدام می‌کنند که بررسی سیر تکاملی این مدل‌ها خود گویای اهمیت این موضوع است.

از طرفی، امروزه نقش واحدهای تجاری در اجتماع دست‌خوش تغییرات بسیار زیادی شده است. به‌گونه‌ای که انتظار می‌رود واحدهای تجاری نه‌تنها به فکر افزایش سود خود بوده بلکه نسبت به اجتماع نیز پاسخ‌گو و برای جامعه‌ای که در تعامل با آن هستند مفید باشند. واحد تجاری نمی‌تواند از اجتماع فرار کند و جامعه نیز نمی‌تواند بدون واحد تجاری وجود داشته باشد؛ بنابراین، یک ارتباط دوطرفه بین واحد تجاری و اجتماع وجود دارد. در سال‌های اخیر نظریه‌ای بیان‌شده مبنی بر اینکه، واحدهای تجاری می‌توانند ایجاد ثروت، اشتغال و نوآوری کنند، بازار را تأمین نمایند و فعالیت‌های خود را تقویت کرده و رقابتشان را بهبود بخشند، در صورتی‌که برای حفظ اجتماعی که خود در راه‌اندازی آن نقش اساسی داشته‌اند، همکاری کنند و در مقابل جامعه نیز با فراهم کردن شرایط لازم به‌منظور کسب بازده توسط سرمایه‌گذاران و ایجاد اطمینان برای ذینفعان از نبود فعالیت‌های آربیتراژ و غیرعادلانه، بسترهای مناسب جهت توسعه و پیشرفت واحدهای تجاری را فراهم کند [۱۸]. مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها به ارائه روش‌هایی می‌پردازد که سازمان‌ها در فضاهای کسب‌وکار خود به آن عمل می‌کنند و پاسخگوی توقعات جامعه، انتظارات

تجاری، قانونی، اخلاقی و اجتماعی آنان هستند. چراکه سازمان‌ها مسؤلیت‌های بزرگی در زمینه اجتماعی، اقتصادی و محیطی در قبال کارکنان، سهامداران، مشتریان، دولت، تأمین‌کنندگان و تمامی ذینفعان خود برعهده دارند. بدون شک، چنانچه افراد، گروه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات مختلف جامعه، خود را نسبت به رویدادها، اتفاقات و بحران‌های مختلف مسئول دانسته و هریک در حدود مسؤلیت و حیطه کاری خویش در حل بحران‌های فوق تلاش نمایند، بسیاری از مشکلات کاسته شده و جامعه‌ای سالم و آرام به وجود خواهد آمد؛ به عبارت دیگر، سازمان به هر نحوی که عمل کند، عملکردش روی جامعه تأثیر می‌گذارد؛ بنابراین سازمان‌ها باید به کارهایی دست بزنند که موردقبول جامعه و منطبق با ارزش‌های آن باشد. سازمان‌هایی که نتوانند خود را با این شرایط تطبیق دهند، در عرصه عمل موفق نخواهند بود؛ به عبارت دیگر، سازمان‌ها برای آنکه بتوانند جایگاه خود را در جامعه حفظ نموده یا ارتقاء بخشند، به نحوی که باعث ادامه بقای آن‌ها و موفقیتشان در کار شود، لازم است که به مسؤلیت اجتماعی توجه لازم را داشته باشند؛ بنابراین مسؤلیت اجتماعی سازمان‌ها عامل اساسی، بقای هر سازمان است [۵].

در نتیجه مسؤلیت شرکت نسبت به اجتماع هم برای خود واحد تجاری و هم برای اجتماع سودمند می‌باشد و درک بهتر منافع بالقوه آن می‌تواند منجر به بازده‌های زیاد سرمایه‌گذاری برای شرکت‌ها شود. از جمله این منافع می‌توان به افزایش فروش و وفاداری مشتریان اشاره کرد، شماری از مطالعات، به یک بازار در حال رشد و بزرگ برای تولیدات و خدماتی که از طریق شرکت‌های با مسؤلیت اجتماعی بالا ایجاد شده است، اشاره می‌کنند.

مهر و وب^۱ (۲۰۰۵) نیز اثبات کردند که مشتریان ترجیح می‌دهند تا از شرکت‌هایی که نسبت به مسؤلیت اجتماعی خود آگاهی دارند خرید نمایند. از جمله منافع دیگر مسؤلیت اجتماعی شرکت‌ها می‌توان به افزایش توانایی در استخدام کارکنان تازه وارد و نگهداشتن کارکنان باتجربه اشاره نمود، شرکت‌ها با پیشرفت در جهت مسؤلیت اجتماعی این مسئله را در می‌یابند که راحت‌تر می‌توانند نیروی تازه به کار بگیرند و کارکنان باتجربه را برای یک دوره زمانی کافی که برای موفقیت واحد تجاری واجب هستند حفظ کنند.

حمایت دولت نیز منافع دیگر مسؤلیت اجتماعی به شمار می‌رود، زیرا سازمان‌های تجاری نوع دوست که در برابر مسؤلیت اجتماعی خودشان تعهد بیشتری دارند، دعاوی کمتری را از طرف قانون‌گذاران که ممکن است حکومت یا ممیزین مالیاتی باشند، دریافت می‌کنند [۱۷].

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

ورشکستگی مالی کسب و کار، موضوعی مکرر در ادبیات مالی است و توسعه تکنیکها و مدل‌های پیش‌بینی ریسک ورشکستگی مالی، اولویت اهداف تحقیقات مالی است. اهمیت ورشکستگی در آن است که عوارض و آثار منفی آن، تنها دامن‌گیر تاجر یا شرکت ورشکسته نمی‌شود، بلکه بسته به وسعت دامنه فعالیت تاجر یا شرکت تجاری، اشخاص ثالث و طلبکاران و طرفهای معامله با تاجر یا شرکت نیز از آن متضرر

¹ Mohr & Webb

می‌شوند و گاه، در صورت گسترده‌ی فعالیت شرکت، به ورشکستگی‌های دیگر و بیکار شدن کارگران و کارمندان آنها نیز میانجامد و پیامدهای ناگواری برای اقتصاد کشور به بار می‌آورد [۶].

از طرفی مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها موضوعی جدید در ادبیات و تحقیقات حسابداری به شماره رفته و از جنبه‌های مختلف توسط سرمایه‌گذاران، تحلیل‌گران، مدیران و محققین مورد توجه قرار گرفته است. امروزه سهامداران خواهان سرمایه‌گذاری در شرکت‌هایی هستند که به گونه‌ای مناسب مسئولیت‌های اجتماعی را انجام می‌دهند. اریبی و گائو^۱ (۲۰۱۰) ادعا می‌کند که مسئولیت‌های اجتماعی شرکت‌ها نه تنها در شرکت‌های بزرگ انجام می‌شود بلکه امروزه برای بسیاری از شرکت‌ها ضروری به نظر می‌رسد. رابطه بین سازمان و فعالیت‌های آن از یک سو و بین سازمان و جامعه از سوی دیگر، موضوعی دیرینه است که همواره در میان پژوهشگران مورد بحث و تبادل نظر بوده است؛ اما این رابطه، به شکل امروزی که از آن به مسئولیت اجتماعی سازمان یاد می‌شود، از دهه ۱۹۵۰ آغاز شد. در این دهه، پژوهشگران، آزمون و تحلیل مفاهیم و نظریه‌های مرتبط با مسئولیت‌های سازمان را در قبال جامعه آغاز کردند و مسئولیت‌های اجتماعی کسب‌کار را به‌طور کلی، مسئولیت‌های اجتماعی سازمان نامیدند.

امروزه به دلیل گسترش فعالیت‌های اقتصادی، توسعه بازارهای مالی و رونق سرمایه‌گذاری در بازارهای سرمایه به‌خصوص بورس اوراق بهادار توسط اشخاص حقیقی و حقوقی، مهم‌ترین ابزار جهت اتخاذ تصمیمات درست و کسب منفعت مورد انتظار و استفاده بهینه و مطلوب از امکانات مالی، دسترسی به اطلاعات درست، به‌موقع و تحلیل دقیق و واقع‌بینانه آن است. سرمایه‌گذاران و سهامداران در خصوص خرید سهام نیاز به بررسی و پیش‌بینی ارزش سهام شرکت‌ها در سال‌های آتی دارند و بدیهی است که تعیین این ارزش، منوط به پیش‌بینی قدرت سودآوری شرکت‌ها و پایداری و ثبات آن در آینده است. سودهای گزارش شده در صورت‌های مالی و گزارش‌های مالی به دلیل استفاده از حسابداری تعهدی و وجود قضاوت‌ها و ارزیابی‌های شخصی، نمی‌تواند به‌طور مناسب قدرت موسسه را در ایجاد جریان‌های نقدی مطلوب منعکس نماید؛ بنابراین، مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها مبحثی نوین در کسب‌کار امروزی است که بحث و جدال‌های زیادی پیرامون آن انجام شده است و به دلیل گستردگی و پیچیدگی مفهوم مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، منابع انسانی و سازمان‌های گوناگون، برداشت‌های متفاوتی از این مفهوم دارند. حتی از نگاه برخی، این مفهوم بیانگر کوششی گمراه‌کننده برای دور ریختن پول و هدر دادن سرمایه است.

مشارکت در مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها نه تنها به‌عنوان یک ابزار مدیریت ریسک در نظر گرفته می‌شود علاوه بر آن منجر به کاهش نوسانات جریان وجه نقد می‌گردد [۱۱].

لین و دانگ، (۲۰۱۸) عنوان می‌کنند که شرکت‌هایی که در مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها مشارکت می‌کنند بهتر می‌توانند ریسک شرکت را مدیریت نمایند که این امر منجر به کاهش هزینه‌های پیش‌بینی نشده می‌گردد که این امر در نهایت باعث کاهش ریسک ورشکستگی می‌گردد.

¹ Aribi & Gao

پژوهش حاضر از دو جنبه دارای نوآوری است. اول آنکه مطالعات پیشین شواهد تجربی در مورد تأثیر حاکمیت شرکتی، هزینه‌ها نمایندگی و کیفیت حساسی بر ریسک ورشکستگی شرکت یافته‌اند. در حالی که پژوهش حاضر به دنبال بررسی ارتباط میان مسؤلیت پذیری اجتماعی بر ریسک ورشکستگی شرکت می‌باشد. دوم آنکه این پژوهش برای محاسبه مسؤلیت‌پذیری اجتماعی از مدل ارائه شده توسط تی‌اگی^۱ (۲۰۱۸) استفاده می‌نماید. از طرفی پژوهش حاضر یک دوره ۱۰ ساله (۱۳۸۸-۱۳۹۷) را برای مطالعه در نظر می‌گیرد. بنابراین پژوهش حاضر از حیث موضوع و نحوه محاسبه متغیرهای وابسته و مستقل دارای نوآوری است و علاوه بر آن دوره زمانی وسیع‌تری را نسبت به مطالعات پیشین در نظر می‌گیرد.

تی‌اگی (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی تأثیر مسؤلیت اجتماعی شرکتی بر ریسک ورشکستگی پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که عمل به مسؤلیت اجتماعی توسط شرکت‌ها، احتمال ورشکستگی شرکت‌ها را کاهش می‌دهد. به عبارت دیگر هرچه شرکت‌ها ابعاد مختلف مسؤلیت اجتماعی را انجام دهند می‌توانند احتمال ورشکستگی را کاهش دهند.

برتشر و همکاران^۲ (۲۰۱۸) در مطالعه‌ای با عنوان بررسی مسؤلیت اجتماعی شرکت‌ها و عملکرد مالی به بررسی مسؤلیت اجتماعی شرکت‌ها و عملکرد مالی ۵۰ شرکت مالزیایی پرداختند. تجزیه و تحلیل آن‌ها نشان داد که رابطه مثبت و تقریباً ضعیفی بین مسؤلیت اجتماعی شرکت‌ها و عملکرد مالی وجود دارد. بنابراین آن‌ها ادعا کردند که گزارش فعالیت‌های اجتماعی شرکت‌ها باعث بهبود عملکرد مالی می‌گردد.

کیم و همکارانش^۳ (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان افشای مسؤلیت اجتماعی شرکتی و عملکرد شرکت‌های مالزی پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد که افشای فعالیت‌های مسؤلیت اجتماعی شرکت‌ها اثر قابل توجهی بر روی موفقیت شرکت‌ها دارد. همچنین ساختار مالکیت غالب باعث بهبود فعالیت‌های افشای مسؤلیت اجتماعی می‌گردد.

خولبادالوف^۴ (۲۰۱۷) در پژوهش خود تحت عنوان بررسی رابطه بین مدیریت سود و مسؤلیت‌پذیری اجتماعی شرکت به این نتیجه رسیدند، که مدیریت سود بر مسؤلیت‌پذیری اجتماعی شرکت تأثیر مثبت دارد و وجود همین رابطه مثبت بین این دو متغیر، باعث تأثیر منفی بر عملکرد مالی شرکت می‌شود. مورفی^۵ (۲۰۱۷) در پژوهشی درباره‌ی رابطه بین اخلاقیات، مسؤلیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد سازمانی به این نتیجه رسیدند، که مدیران سازمان‌های نظام‌یافته در مقایسه با سازمان‌های ماشین بنیاد، سطح مسؤلیت‌پذیری اجتماعی و اخلاقیات بالایی دارند.

¹ Tyagi

² Badertscher & et al.

³ Kim, & et al.

⁴ Kholbadalov

⁵ Murphy

جوآنمرد (۱۳۹۷) در تحقیقی، به بررسی دقت شبکه عصبی پرسپترون چندلایه آموزش یافته با الگوریتم ژنتیک در پیش‌بینی ریسک ورشکستگی شرکت‌ها پرداختند. نتایج مدل با طبقه‌بندی‌ای کلاسیک مقایسه شده است. این تحقیق نشان می‌دهد که شبکه عصبی پرسپترون چندلایه با نظارت الگوریتم ژنتیک در پیش‌بینی ریسک ورشکستگی بهتر از دو مدل کلاسیک است و می‌تواند با دقت ۹۷٫۶ درصد پیش‌بینی را انجام دهد.

بنی مهد و بیگی هرچگانی (۱۳۹۷) در پژوهشی که تحت عنوان بررسی رابطه بین افزایش مسئولیت اجتماعی و مالکیت نهادی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ پرداختند. آن‌ها ۶۰ شرکت را به‌عنوان نمونه آماری در نظر گرفتند.

فرضیه‌ها

فرضیه پژوهش: مسئولیت اجتماعی شرکتی بر ریسک ورشکستگی تأثیر دارد.

روش پژوهش

جامعه و نمونه آماری

جامعه مورد مطالعه در این پژوهش را شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تشکیل می‌دهد. قلمرو زمانی پژوهش نیز، فاصله زمانی بین سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۷ می‌باشد. به منظور انتخاب نمونه پژوهش از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده است. براین اساس نمونه پژوهش شامل شرکت‌هایی است که (۱) تاریخ پذیرش آنها در بورس قبل از سال ۱۳۹۲ بوده و تا پایان سال ۱۳۹۷ نیز در فهرست شرکت‌های بورسی باشند، (۲) سال مالی آنها منتهی به پایان اسفند بوده و در دوره مورد بررسی، تغییر سال مالی نداده باشند، (۳) فعالیت اصلی آن‌ها سرمایه‌گذاری و تامین مالی نباشد، (۴) اطلاعات آن‌ها در دسترس باشد، (۵) در دوره مورد مطالعه دارای چسبندگی هزینه بوده‌اند. با اعمال این شرایط، تعداد شرکت‌های نمونه به ۱۴۰ شرکت رسید.

نوع پژوهش

این پژوهش از نوع علی-همبستگی و ماهیت آن پس‌رویدادی است. برای طبقه‌بندی و سازماندهی داده‌ها از شاخص‌های آماری توصیفی (مرکزی، پراکندگی و پراکندگی مرکزی) شامل میانگین، میانه، حداقل و حداکثر، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی استفاده می‌گردد. مدل همبستگی و رگرسیون لجستیک و پارامترهای ضریب تعیین، ضریب تعیین تعدیل شده و همچنین آزمون‌های چاو وهاسمن برای تعیین مدل با اثرات ثابت یا اثرات تصادفی و آزمون‌های F و t برای معنادار بودن مدل و آزمون فرضیه‌ها استفاده خواهد شد.

نحوه گردآوری داده‌ها

در این پژوهش داده‌های مورد نیاز از نرم افزار و ره‌آورد نوین، صورت‌های مالی شرکت‌ها و اسناد کاوی (بررسی یادداشت‌های توضیحی همراه صورت‌های مالی) و همچنین سایت کدال استخراج شده است. در این پژوهش برای مرتب کردن داده‌ها از نرم افزار اکسل استفاده شده است. همچنین باتوجه به توابع

موجود در این نرم افزار، برخی از متغیرهای پژوهش محاسبه گردیده است. علاوه بر آن برای تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار Eviews نسخه ۱۰ استفاده شده است.

- متغیرهای پژوهش
- متغیر مستقل

مسؤولیت اجتماعی شرکتی (CSR): هرمان^۱ (۲۰۰۴) مسؤلیت اجتماعی را چنین تعریف کردند: مسؤلیت اجتماعی، مجموعه وظایف و تعهداتی است که سازمان باید در جهت حفظ و کمک به جامعه‌ای انجام دهد که در آن فعالیت می‌کند. کانگ و هو^۲ (۲۰۱۶) معتقدند که مسؤلیت اجتماعی از تعهدات مدیریت است که علاوه بر حفظ و گسترش منافع سازمان، در جهت رفاه عمومی جامعه نیز انجام می‌گیرد. برای سنجش مسؤلیت‌پذیری اجتماعی با توجه به پژوهش لین و دانگ، (۲۰۱۸) از ۴ معیار مؤسسه آمریکایی معروف به KLD که هر ساله سازمان‌ها را بر اساس معیارهای اجتماعی و زیست محیطی رتبه‌بندی می‌کند، استفاده شده است. این ۴ معیار به صورت زیر تشریح می‌گردد:

جدول ۱- ابعاد مسؤلیت‌پذیری اجتماعی همراه با نقاط قوت و ضعف آن‌ها

ابعاد مسؤلیت اجتماعی	نقاط ضعف	نقاط قوت
مشارکت اجتماعی	۱. اثر منفی اقتصادی (تأثیر منفی بر کیفیت زندگی، تعطیلی کارخانه) ۲. عدم پرداخت مالیات	۱. کمک‌های خیریه ۲. کمک‌های نوآورانه (کمک به سازمان‌های غیر انتفاعی، مشارکت در طرح‌های عمومی)
روابط کارکنان	۱. ضعف بهداشت و ایمنی ۲. کاهش نیروی کار	۱. به اشتراک گذاشتن سود نقدی ۲. مزایای بازنشستگی
محیط زیست	۱. تولید زباله‌های خطرناک ۲. پرداخت جریمه به دلیل نقض مدیریت زباله	۱. انرژی پاک (استفاده از سوخت با آلودگی کمتر) ۲. کنترل آلودگی هوا و کاهش گاز گلخانه‌ای
ویژگی محصولات	۱. پرداخت جریمه در مورد ایمنی محصول ۲. پرداخت جریمه برای تبلیغات منفی	۱. کیفیت محصول ۲. ایمنی محصول

با توجه به شرایط بورس اوراق بهادار تهران و به سبب نبود نظارت کافی بر عملکرد شرکت‌ها و تبعات منفی افشاء نقاط ضعف که در حکم اخبار بد برای سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان است؛ عموماً شرکت‌ها

^۱ Herman

^۲ Kang & Huh

صرفاً نقاط قوت مسئولیت‌پذیری اجتماعی را افشاء می‌نمایند. پس از محاسبه موارد فوق مجموع نمرات ۱ را تقسیم بر ۴ نموده و نمره مسئولیت اجتماعی محاسبه می‌گردد.

• متغیر وابسته

• ریسک ورشکستگی شرکت (Z)

در این پژوهش برای تعیین ریسک ورشکستگی شرکت‌ها، از مدل پیش‌بینی ورشکستگی آلتمن (۱۹۶۸) استفاده شده است. مدل‌های بر مبنای امتیاز ریسک درماندگی همچون مدل آلتمن یک ابزار سریع و مفید برای ارزیابی ریسک درماندگی مالی هستند (لین و دانگ، ۲۰۱۸). در ایران جوانمرد (۱۳۹۷)، حاجیها (۱۳۸۸) و حاصلی (۱۳۹۶). در پژوهش‌های خود به بررسی کاربرد مدل‌های ورشکستگی همچون آلتمن در پیش‌بینی ورشکستگی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج آن‌ها بیانگر قابلیت استفاده مدل مذکور در پیش‌بینی درماندگی مالی بود. با استناد به پژوهش‌های یادشده مبنی بر قابلیت به‌کارگیری مدل آلتمن و با پیروی از علی‌خانی (۱۳۹۴) در این پژوهش از این مدل بدون تغییر ضرایب استفاده شده است.

$$Z = 0.717 X_1 + 0.847 X_2 + 3.107 X_3 + 0.42 X_4 + 0.998 X_5$$

که در مدل فوق:

X_1 : نسبت سرمایه در گردش به کل دارایی است.

X_2 : نسبت سود انباشته به کل دارایی است.

X_3 : نسبت سود قبل از بهره و مالیات به کل دارایی است.

X_4 : نسبت ارزش دفتری سهام به کل بدهی‌هاست.

X_5 : نسبت فروش به کل دارایی است.

زمانی که $Z < 1.8$ باشد، شرکت در ناحیه ورشکستگی قرار دارد.

زمانی که $1.8 \leq Z < 2.99$ شرکت در منطقه خاکستری قرار داد.

و زمانی که $Z > 2.99$ باشد شرکت در منطقه امن قرار دارد.

بنابراین هرچه میزان Z کمتر باشد شرکت در معرض ریسک بیش‌تری خواهد بود.

متغیرهای کنترلی:

سودآوری (ROA): برابر است با نسبت درآمد عملیاتی به مجموع دارایی‌ها.

نسبت ارزش (MTB): برابر است با نسبت ارزش بازار حقوق صاحبان سهام به ارزش دفتری آن در پایان

سال

اهرم مالی (LEV): برابر است با مجموع بدهی‌ها به مجموع دارایی‌ها.

رشد فروش (SEXP): برابر است با نسبت [فروش سال ماقبل/(فروش سال ماقبل - فروش سال جاری)]
در پژوهش حاضر برای آزمون فرضیات از مدل ارائه شده توسط لین و دانگ^۱ (۲۰۱۸) استفاده خواهد شد:

$$Z = \beta_0 + \beta_1 \times CSR_{i,t} + \beta_2 \times MTB_{i,t} + \beta_3 \times Lev_{i,t} + \beta_4 \times ROA_{i,t} + \beta_5 \times SEXP_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

که در آن:

Z: ریسک ورشکستگی

CSR: مسؤلیت اجتماعی شرکتی

MTB: نسبت ارزش بازار حقوق صاحبان سهام به ارزش دفتری آن در پایان سال

Leverage: اهرم مالی

ROA: سودآوری

SEXP: رشد فروش

یافته های پژوهش

میانگین یک متغیر بدان معناست که به طور متوسط میزان یک متغیر در آن محدوده (محدود میانگین) است. میانگین مسؤلیت اجتماعی برابر با ۰,۵۰۵ است. بنابراین به طور میانگین شرکتهای نمونه ۲ مورد از ۴ مورد شاخص مسؤلیت اجتماعی را افشا می نمایند. میانگین ریسک ورشکستگی برابر ۱,۶۲۹ است. انحراف معیار میزان پراکندگی متغیرها را نشان می دهد. به عنوان مثال نسبت ارزش با مقدار ۲,۵۸۱ و سودآوری با مقدار ۰,۱۵۶ دارای بیشترین و کمترین مقدار پراکندگی می باشند. این امر نشان دهنده این موضوع است که نسبت ارزش اکثر شرکتها از میانگین، فاصله زیادی دارد. همچنین مقادیر حداقل و حداکثر، کمترین و بیشترین مقادیر متغیرها را نشان می دهد. همچنین آماره جارک برا و احتمال آن زمانی بالای ۰,۰۵ باشد بیانگر نرمال بودن متغیرهای پژوهش است؛ که در جدول ۲ این مطلب به خوبی نشان داده شده است.

¹Lina & Dong

جدول ۲- آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

نام متغیر	اهرم مالی (LEV)	رشد فروش (SEXP)	ریسک ورشکستگی	سودآوری (ROA)	مسئولیت اجتماعی	نسبت ارزش بازار سهام به ارزش
تعداد مشاهدات	840	840	840	840	840	840
میانگین	0.630	0.253	1.629	0.202	0.505	1.124
میانه	0.642	0.129	1.604	0.171	0.500	0.426
بیشینه	2.425	33.37	11.95	1.489	1.000	24.50
کمینه	0.065	-0.997	-3.964	0.001	0.000	0.072
انحراف معیار	0.242	1.560	1.153	0.156	0.228	2.581
جولگی	1.234	13.97	0.933	1.892	-0.070	5.573
کشیدگی	10.00	261.3	12.98	12.77	2.749	39.04
جارك برا	1.539	1.490	1.142	1.041	2.896	1.755
احتمال جارك برا	0.286	0.364	0.345	0.593	0.234	0.176

آزمون فرضیه پژوهش

در پژوهش حاضر برای بررسی ناهمسانی واریانس آزمون وایت استفاده شد، علاوه بر آن برای آزمون خودهمبستگی سریالی از آزمون بروش گادفری استفاده گردید همچنین برای بررسی اینکه آیا اجزای اخلال از توزیع نرمال برخورداران یا خیر از آماره جارك استفاده گردید. برای تعیین الگوی مناسب برای تخمین مدل پژوهش از آزمون F لیمر و هاسمن استفاده شده است.

جدول ۳- نتایج آزمون فرضیه پژوهش

VIF	بتا	خطا	T	Sig	
1.68	0.018	0.026	0.685	0.493	عرض از مبدأ
5.328	-0.188	0.060	-3.102	0.002	CSR-s
2.664	2.473	0.885	2.793	0.005	MTB
3.022	0.108	0.043	2.508	0.012	LEV
1.620	0.004	0.001	2.408	0.016	ROA
8.737	0.009	0.015	0.634	0.525	SEXP
0.37					R2
0.36					R2 تعدیل شده
1/72					دوربین واتسون
48/85					آماره F
0.00					احتمال آماره F
0.000					سطح معناداری F لیمر
0.0004					سطح معناداری هاسمن
0.0566		1.55		آزمون وایت (ناهمسانی) - معناداری	
0.0789		2.547		آزمون بروش گادفری (خودهمبستگی) - معناداری	
0.113		4.35		جاک برا - معناداری	

همانطور که در جدول شماره ۲ مشخص است، نتایج آزمون وایت نشان داد که ناهمسانی واریانس در مدل رگرسیونی وجود ندارد ($0.0566 < 0.05$)، همچنین آزمون بروش گادفری نشان می دهد که بین اجزای اخلاقی هیچ نوع خودهمبستگی وجود ندارد ($0.0789 < 0.05$). سطح VIF (عامل تورم واریانس) بین ۱ تا ۱۰ است که حاکی از نبود هم خطی میان متغیرهای پژوهش است. همچنین سطح معناداری آماره جاک برا نشان داد که اجزای اخلاقی از توزیع نرمال برخوردار هستند ($0.113 < 0.05$).

ضریب تعیین مدل فرضیه نخست نشان می‌دهد که ۳۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته، ریسک ورشکستگی، توسط متغیر مستقل و سایر متغیرهای کنترلی قابل تبیین است. ضریب منفی متغیر مستقل موردبررسی، (CSR-S) بیانگر رابطه منفی بین مسئولیت اجتماعی با ریسک ورشکستگی است. همچنین از آنجاکه سطح معناداری متناظر با آن (۰,۰۰۲) از سطح خطای قابل قبول آزمون (۰/۰۵) کمتر است، این رابطه معنادار است بنابراین فرضیه پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد پذیرش قرار می‌گیرد. همچنین ضریب مثبت متغیرهای کنترلی موردبررسی، (MTB)، (LEV) و (ROA) بیانگر رابطه مثبت بین این متغیرها، با ریسک ورشکستگی است و از آنجاکه سطح معناداری متناظر با آن‌ها به ترتیب (۰,۰۰۵)، (۰,۰۱۲) و (۰,۰۱۶) از سطح خطای قابل قبول آزمون (۰/۰۵) کمتر است، این رابطه معنادار است بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد پذیرش قرار گرفته است. همچنین به دلیل اینکه سطح معناداری متغیر کنترلی (SEXP) این پژوهش از ۵ درصد بیشتر بوده است نتیجه گرفته می‌شود که این متغیرها رابطه معناداری با ریسک ورشکستگی ندارند.

نتیجه گیری و پیشنهادها

هدف این پژوهش تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکتی بر ریسک ورشکستگی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که فرضیه پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد پذیرش قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر نتایج آزمون فرضیه پژوهش نشان می‌دهد که اگر شرکت‌ها بندهای مربوط به مسئولیت اجتماعی را رعایت و اجرا نمایند می‌توانند تا حد زیادی ریسک ورشکستگی را کاهش دهند و هرچه در اجرای این بندها بکوشند به همان میزان موجبات کاهش ریسک ورشکستگی را فراهم می‌آورند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که پژوهش حاضر با سایر پژوهش‌های مرتبط با موضوع مورد مطالعه، همانند ارنست و یانگ (۲۰۱۷)، رؤیایی و مهردوست (۱۳۸۹)، مهر و وب (۲۰۰۵) و ساندهو، کاپور (۲۰۱۰)، هم‌راستا می‌باشد.

به سهامداران، سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان پیشنهاد می‌گردد که به گزارش‌های حسابرسی، صورت‌های مالی و تحلیل‌های صورت‌های مالی توسط تحلیل‌گران بورس توجه بسزایی بکنند تا بتوانند شرکت‌هایی که اقدام به اجرای ابعاد مختلف مسئولیت اجتماعی می‌کنند شناسایی نمایند و در تصمیمات مربوط به سرمایه‌گذاری، آن‌ها را مدنظر داشته باشند تا با سرمایه‌گذاری در این شرکت‌ها دیگر شرکت‌ها را نیز تشویق به انجام این ابعاد نمایند که نهایتاً منجر به افزایش سود آن‌ها می‌گردد. علاوه بر آن به سهامداران، سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان پیشنهاد می‌گردد که با استفاده از روش‌های محاسبه ریسک مناسب به بازار سرمایه ایران (که توسط پژوهشگران داخلی ارائه گردیده است) اقدام به محاسبه ریسک برای شرکت‌های مدنظرشان نمایند؛ که بتواند یک سرمایه‌گذاری مطمئن و سودآور داشته باشند.

فهرست منابع

۱. بنی مهد، بهمن؛ بیگی هرچگانی، ابراهیم؛ (۱۳۹۷)، "عنوان بررسی رابطه بین افشای مسؤلیت اجتماعی و مالکیت نهادی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران"، **فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری**، سال هفتم، شماره ۲، ص ۲
۲. جوانمرد، مهسا؛ (۱۳۹۷)، "بررسی دقت شبکه عصبی پرسپترون چندلایه آموزش‌یافته با الگوریتم ژنتیک در پیش‌بینی ریسک ورشکستگی شرکت‌ها"، پایان نامه کارشناسی ارشد، بهمن ۱۳۹۷، دانشگاه علوم اقتصادی، دانشکده علوم مالی، رشته حسابداری.
۳. حاجیها، زهره (۱۳۸۸)، "سقوط شرکت، علل و مراحل آن"، **مجله حسابرس**، شماره ۳، از ص ۶۴ تا ۷۳.
۴. حاصلی، محمدحسن. (۱۳۹۶). "مطالعه مقایسه‌های مدل‌های پیش‌بینی ورشکستگی شاموی و اهلسون در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران"، سایت انجمن مدیریت کیفیت ایران www.iranqms.com، برداشت مهرماه ۱۳۹۶.
۵. رویایی، رمضانعلی؛ مهردوست، حسین؛ (۱۳۸۹)، "بررسی نقش مدیران فرهنگی در ارتقای مسؤلیت اجتماعی"، **پژوهش نامه علوم اجتماعی**، سال سوم، شماره سوم.
۶. علی خانی، مرضیه. (۱۳۹۴). "ارزیابی های مدل های ورشکستگی در بورس اوراق بهادار تهران"، پایان نامه تحصیلی کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.
7. Altman, E. I. (1968). "Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy". **The Journal of Finance**, 23(4), 589–609.
8. Aribi, A., & Gao, S. (2010). "Corporate social responsibility disclosure". **Journal of Financial Reporting and Accounting**, 8(2), 72-91.
9. Badertscher, Brad A., Sharon P. Katz and Sonja O. Rego, (2018), "The Separation of Ownership and Control and Corporate Tax Avoidance",

Journal of Accounting and Economics, Volume 56, Issues 2–3, November–December 2013, Pages 228–250.

10. Herman, T. (2004), "IRS to issue rules on tax shelters; ethical guidelines target 'opinion letters' often used to justify questionable transactions", **Wall Street Journal**, December 8, p. D1.
11. K.C. Lin, Xiaobo Dong. (2018). "Corporate social responsibility engagement of financially distressed firms and their bankruptcy likelihood". *Advances in Accounting*
12. Kang, K., Lee, S., & Huh, C. (2016). "Impacts of positive and negative corporate social responsibility activities on company performance in the hospitality industry". **International Journal of Hospitality Management**, 09 (1), 80–10.
13. Kholbadalov, Utkir (2017), "The relationship of corporate tax avoidance, cost of debt and institutional ownership: evidence from Malaysia", **Revista Atlántica de Economía**, Volume 2, pp.1-36.
14. Kim, Y., Park, M. S. and Wier, B., (2018), "Is Earnings Quality associated with Corporate Social Responsibility?", **The Accounting Review**, 87(3), pp. 761-796.
15. Mohr, Lois A.; Webb, Deborah J. (2005). "The effect of corporate social responsibility and price on consumer responses". **Journal of Consumer Affairs**, 39 (1) , 121-147
16. Murphy, Pamela R., (2017), "Attitude, Machiavellianism and the Rationalization of Misreporting", **Queen's School of Business**, April 2017.
17. Sandhu, H S; Kapoor, Shveta. (2010). "Corporate social responsibility initiatives: An analysis of voluntary corporate disclosure". **South Asian Journal of Management**, 17 (2), 47-80.
18. Setiawan, M., & Darmawan (2010). "The Relationship between Corporate Social Responsibility and Firm Financial Performance: Evidence from the Firms Listed in LQ45 of the Indonesian Stock

Exchange Market". **European Journal of Social Sciences**, Volume 06, Number 0.

19. Tyagi, Rapul, (2018), "Impact of Corporate Social Responsibility on Financial Performance and Competitiveness of Business: A Study of Indian Firms", Ph.D. Thesis, Department of Management Studies Indian Institute of Technology Roorkee (India), July 2018.

تهران، میرداماد، نرسیده به میدان محسنی، خیابان حصارى، نبش كوچه دهم پلاك ۳۴

کدپستی: ۱۵۴۷۷۳۳۹۱۱

تلفن: ۲۲۲۲۷۲۲۱

فکس: ۲۲۹۰۷۶۷۲

وبسایت

www.iaaaas.com

ایمیل

iranianiaa@yahoo.com

The Impact of Corporate Social Responsibility on Bankruptcy Risk

Seyed Jamal Hashemi¹

Department of Accounting, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Farzaneh Heidarpoor (PhD)²©

Department of Accounting, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

(Received: 25 August 2020; Accepted: 18 January 2021)

Business financial bankruptcy is a recurring theme in the financial literature, and the development of techniques and models for predicting financial bankruptcy risk is a priority of financial research goals. The significance of bankruptcy is that its consequences and negative effects do not only affect the bankrupt trader or company. The third parties, creditors, and parties to the transaction with the trader or company, depending on the scope of the trader or trading company, and sometimes, if the company expands its activities, it will lead to other bankruptcies and unemployment of workers and their employees, and will have adverse consequences for the country's economy. For this purpose, 140 companies was selected as a sample from the companies listed on the stock exchange that had the necessary information to calculate the research variables in the period 2013 to 2018, and a multiple regression model was used to test the research hypothesis. The results of the present study indicate that corporate social responsibility has a negative and significant effect on bankruptcy risk.

Keywords: Social Responsibility, Bankruptcy Risk, Companies Listed in the Stock Exchange.

¹ jamalbm92@gmail.com

² fheidarpoor@yahoo.com ©(Corresponding Author)